

69

396:331.1

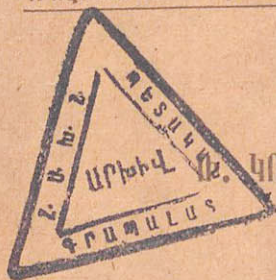
ԵՒ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԳՆԱՅՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՑԻ ԱԳԻՏ-ԲԱԺԻՆ

ԱԳՀ

№ 2

140

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲՈՂՈՐ ՅԵՐԿՐԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔԻ

ԲԱՆՎՈՐՈՒՅԻՆ —

Մ Ա Յ Ր

Թարգմանիչ Սիրանույշ Շահն.

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1922 թ.

140-497

ԳՅՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱՏԵՍՉԻ ԿԻՆՈ—ՄԱՐԻԱՄԻԿՈ

Մարիամիկը հղի յե: Պարոն վերատեսչի տանը տոնական հոգատարությունն և տիրում: Հապա ինչպե՞ս՝ Մարիամիկը պատրաստվում և իր ամուսնուն մի ժառանգ նվիրաբերելու: Կ'լինի մեկը, վորին կարելի կը լինի հանձնել կարողությունը՝ բանվոր-բանվորուհիների ձեռքի ստեղծածը:

Բժիշկը պատվիրել և մեծ զգուշությամբ պահպանել Մարիամիկին: Թող Մարիամիկը չհոգնի, վո՛չ մի ծանր բան չը բարձրացնի: Թող ուտի այն, ինչ վոր իրան դուր կը գա.— մրգե՛ր՝ տվեք նրան, մրգե՛ր: Թարմ ձկնկիթ (круп') մատուցեք ձկնկիթ:

— Գլխավորն այն և, վոր Մարիամիկը հոգս ու վիշտ չը պիտի ունենա: Այն ժամանակ յերեխան կը ծնվի առողջ, ամուր, այն ժամանակ ծննդաբերությունն ել թեթև կանցնի և Մարիամիկը չի կորցնի իր առողջությունը:

Այսպես են խոսում գործարանի պարոն վերատեսչի ընտանիքում, այսպես և ընդունված վարվել հղի կնոջ հետ այն ընտանիքներում, ուր քսակները լեփ-լեցուն են թղթադրամներով ու վոսկով: Յե՛վ տիրուհի Մարիամիկին պահպանում ու խնամում են:

«Մարիամիկ, չը հոգնես», «Մարիամիկ, բազկաթոռը մի շարժիր» լավում և շարունակ տիրուհի Մարիամիկի շուրջը:

«Հղի կինը, մայրը, սրբությունն և մեզ համար» հավատացնում են բուրժուական բանակի կեղծավորներն ու փարիսեցիները:

Այդպէս և արդյոք գործնականում:

II.

ԼՎԱՅԱՐԱՐ ՄԱՐԻԱՄԻԿԸ.

Այն տանը, վորտեղ բնակվում եր գործարանի վերատեսչի կինը, նույն տան յերրորդ բակում, չլի վարագուրի հեռեր, նպատաւարվում և մյուս— որավարձով բանող լվացարար—Մարիամիկը:

Լվացարար Մարիամը արդեն ութերորդ ամիսն և ինչ հղի յն: Բայց նա կը գարմանար ու կը չոտեր իր աչքերը, յնթե նրան ասէին.—

«Մարիամիկ, դու ծանրություններ չը պիտի քարշ տաս, դու քեզ պիտի խնայես՝ քեզ և քո յերեքայի համար, մարդկության համար: Դու հղի լիս, կը նշանակե հասարակության համար դու սրբություն ես»:

Այդպէս ասողին Մարիամը կը համարեր՝ ցնորված, կամ չարամիտ կատակող: Բանվոր դասակարգի կինը «սրբությունն և», յերբ նա հղի և Ի՞նչիցն և յերևում: Միթե չեն համողվի լվացարար—Մարիամիկը ու նրա հետ նաև չքավոր դասակարգի հարյուրավոր և հազարավոր կանայք, վորոնք ստիպված են վաճառելու իրենց բանվորական ձեռքերը գործարանատերերին, վոր անա այստեղ են ուրանց կաշին քերթում տերերը, յերբ տեսնում են, վոր կարիօր խեղդում և, վոր ել ուրիշ յեւթ չկա, վոր աշխատանքը ուժից վեր և՛ և սակայն գնում են վատտակելու:

«Հղի կնոջը զլիսավորապէս հարկավոր և հանգիստ

քուն, լավ սնունդ, մաքուր ոդ, «չափավոր շարժում» — առվորացնում են բժիշկները:

Ու կրկին հաբյուրավոր հազարավոր վարձու բանվորուհիներ, կապիտալի ստրուկուհիներ, այդպես ասողի յերեսին կծիծաղեյին: Չափավոր պտիյտ, մաքուր ոդ, հանգիստ քուն. — բանվոր դասի կանանցից վնրը գիտե այդ բարեքները, վոր միմիայն մատչելի չեն տիրուհի Մարիամիկներին:

Լուսադիմին, յերբ դեռ գիշերային խավարը մաքառում է արշալույսի հետ, յերբ դեռևս տիրուհի Մարիամիկը քաղցր յերազներ է տեսնում, — վաղարար Մարիամը վեր է կենում իր նեղլիկ անկոյնից և գնում է խոնավ ու մութ վաղջանոցը, վարտեղ թաց հատակի վրա և յթաքվում են վտաքերը, վորտեղ դեռ չեն ցամաքել ջրով լցված յերեկվա փոսերը, ուր ներս մտնելիս յերեսիդ է դիպչում կեղտոտ սպիտակեղենի խեղդող նեխման հոտը...

Իր բարի կամքով չէ, վոր վաղարար Մարիամը քարշ է գալիս զգվելի վաղջանոցում. նրա հետևից հասնում է և կանգնած է դաժան կարիքը: Մարիամի ամուսինը բանվոր է: Ստացածը քիչ է, յերկուսին չի բավարարում: Ու լուռ, սեղմելով ատամները, Մարիամը կանգնում է տաշտի առաջ մինչև ծնողաբերության ուրը, մինչև յերկունքը:

Չը կարծե՞ք, թե վաղարար Մարիամի «առողջութունը յերկաթյա առողջութունն է», ինչպես վոր տիրում են արտահայտվել տիրուհիները չին բանվորների մասին: Լվացքի տաշտի առաջ յերկար կանգնելուց վաղար Մարիամի վտաքերը ծածկվել են ուռած ջղերով, քայլվածքը դարձել է դանդաղ և ծանր, աչքերը բոլորովին փոս են ընկել, ձեռքերը ուռել են, իսկ գիշերները նա վաղուց արդեն կանոնավոր քուն չունի:

Խնչքան հաճախ են յեղել այն դեպքերը, յերբ նա քարշ եր առլիս թաց սպիտակեղենով լիքը ծանր կողովները: Լվացարար Մարիամը հենվում եր պատին վոր չընկնի, գլուխը պտրավում եր, աչքերը՝ սևանում... Իսկ քանի-քանի անգամ թվում եր նրան, թե թիկունքում մղկտում ե մի ահագին ցավող առամ և վոտքերդ չես կարող առաջ դնել, կարծես լցված են կապարով...

Խնչ լավ կը լիներ, յեթե պառկեր և գոնե մի ժամ հանգստանար... Բայց միթե այդ «թույլատրելի յե» վարձու բանվորուհուն: Ահա թե ինչ «քնքուշություններ»... Տիրուհի հո չ'ե:

Յեվ լվացարար Մարիամիկը լուռ համբերությամբ քարշ ե տալիս իր տաժանակիր կյանքը:

«Սրբուհի յուն ե միայն այն հղի կինը. վորի թիկունքում կանգնած չե անողորմ կառիքը»:

III.

ԱՂԱԽԻՆ - ՄԱՐԻԱՄԸ.

Տիրուհի Մարիամը իր տան համար «աղախին» եր վարձել: «Աղջկանը» գյուղից եյին բերել: Տիրուհի Մարիամին դուր յեկավ աղախինը իր հնչյուն ծիծաղով, դուր յեկավ իր ծնկներից ցած կախված երկար հյճասերով, դուր ե'ավ, քանի վոր ինչպես թուշուն թրվում եր ու շարժվում տան մեջ և աշխատում ամենքին ել հաճոյանալով «մեղակի վոսկի ե այս աղջիկը, վոսկի»: Ամիսը յերեք ուսուրի ոռճիկ նշանակեցին նրան, սակայն յերեք հագու չափ ե աշխատանք կատարում:

Տիկինն ել բառեր չեր գտնում նրան գովելու համար,

Ինքը «պարոնը», գործարանի վերատեսուչը սկսեց
յերբեմն-յերբեմն ծածուկ դիտել աղախինին՝ հետզհետե
ավելի ու ավելի հաճախ, ավելի ուշադրությամբ։
Աղջկը չի դուռ վտանգը—անփորձ է, գեղջկուհի
յե... Ավելի սիրալիրու սիրալիր է դառնում պարոնը...
Բժիշկը հրամայել է «տիկնոջը» չը վրդովել. հանգստու-
թյուն է պատվիրել։ Թող նա հանգիստ կերպով կրե
իր մանկանը, վորպեսզի վոչ մի վտանգ չը պատճառե
նրան, իսկ աղախինը շարունակ պարոնի աչքին է
ընկնում։ Յեվ անունն էլ նույնպես Մարիամ է—
շփոթելը հեշտ է... հիմար, տգետ աղջիկ է։ Վախեց-
նելը դժվար չէ... Ահից ամեն ինչի կը համաձայնվի։
Յեվ հղիացավ աղախին Մարիամը։ Դադարել է
ծիծաղելուց։ Նիհարել է Չար անհանգստությունը
որ ու գիշեր կըծում է նրա սիրտը

Իմացավ տիրուհի—Մարիամը։ Խայտառակ աղ-
մուկ բարձրացրեց։ Աղախին—Մարիամին 24 ժամվա՝
ընթացքում անից դուռ շարտեցին։

Շրջում է Մարիամը քաղաքում,—վնչ բարեկամ-
ներ, վնչ անկյուն... Ո՞վ նրան կը վերցնի «այդպես»
իր «պատվավոր» տունը...

Շրջում է Մարիամը առանց հացի կտորի և ա-
նոգնական։ Գետի մոտով է անցնում։ Նայում է գետի
խավար ալիքներին, դարձնում է յերեսը և փակում է
աչքերը։ Սառսուռ է աղդում, գետի ցուրտ, խավար
խորությունը, ձգում է նրան և սարսափեցնում։

IV.

ՆԵՐԿԱՐԱՐՈՒՅԻ—ՄԱՐԻԱՄԸ

Դործարանի ներկարարական բաժնում իրարան-
ցում է. մեռածի պես դուռս բերին մի բանվորուհու։

Ի՞նչ է պատահել նրան: Թունավորվել է գոլորշիներից, թե՞ ծուխը չը կարողացավ տանել... Նորեկ հոգի է ժամանակ է վարժվելու գործարանի դժոխքին:

«Դատարկ բան է, չեք տեսնում, ի՞նչ է», ասաց բժիշկը, հղի է: Իսկ յուրաքանչյուր հղի կին ունի իր տարրորինակությունները: Գորիք չըկա յերես տալու:

Ու ներկարարուհուն հետ դարձրին աշխատելու: Արհեստանոցների միջով անցում է նա իր տեղը որորվելով հարքածի պես: Ուռած վոտքերը չեն հպտատակվում... Կատակ հոգի է: Ամեն որ տասը ժամ բանել թունավոր գոլորշիների, ծուխի ու վնասակար հոտերի մեջ: Տուն էս վերադառնում՝ նույնպես հանհիստ չը կա բանվորուհի մոր համար, յերբ տանը յերեսան ու պառավ կույր մայրը նստած են առանց հաշի, յերբ գործարանից հոգնած ամուսինը, սոված-ծարավ հազիվ իրեն տուն կը հասցնի: Բոլորին կըլտացրու, բոլորի հոգսը քաշի... Նա արշալույսի հետ առաջինն է վոտի վրա և վերջինն է գնում քնելու...

Իսկ այստեղ գեռ նշանակել են արտաժամյա աշխատանք: Գործարանում աշխատանքը յեղում է: Գործարանատերը իր սգուտը բոռով է հավաքում, իսկ բանվորի ավելորդ ժամերի աշխատանքը կոպեկներով է ավելացնում: Համաձայն չե՞ս՝ հայդե, դժւրս: Փառք ասածո, անգործների թիվը շատ է աշխարհիս յերեսին: Ներկարարուհին ինքը անձամբ փորձեց դիմել գործարանի պարոն վերատեսչին՝ արձակուրդ խնդրելով իր համար:

— Շուտով պիտի ծնեմ: Հարկավոր է պատրաստվել, յերեթանհրս փոքր են, մայրս էլ պառավ է ամբողջ տնտեսությունը՝ ձեռքիս է:

Իսկ նա, լսել անգամ չուղեց:

«Յեթի յուրաքանչյուր հղի բանվորուհու «ար-

ձակուրդ» տանք, ավելի լավ և գործարանը փակենք:
 Ձեյիք պառկի ամուսիններից հետ ու չեյիք հղիանա»:

Վիրավորեց ու հայհոյեց նրան ժողովրդի ներկայությամբ:

Ներկարարունի Մարիամին մնում է քարշ դալ աշխատանքի մինչև վերջին ժամը:

Այո, այսպիսի «պատիվ» և ստանում այժմ մայրությունը բուրժուական հասարակութունից:

V

ԾՆՆՆԴԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տիրուհի Մարիամը ծնում է— նշանավոր անցք է: Տոն է, տոն չէ, իսկ ամբողջ տունը մեծ շարժման մեջ է, պաշտօնում են այս ու այն կողմը, Բժիշկներ, մանկաբարձուհիներ, հիվանդապահներ...

Պառկած է ծննդկանը մաքուր, սպիտակ, փափուկ անկողնում: Սեղանի վրա ծաղիկներ: Ամուսինը քրնքշությամբ կնոջ ձեռքն է համընդունում, ցրիչները նամակներ ու հեռագիրներ են տանում: Քահանան դահունակության մաղթանք է կատարում:

Ցեղ յերեխան ծնվեց առողջ ու ժիր, իհարկե, հապա ինչպես խնամում ու պահպանում էյին տիրուհի Մարիամիկին:

Սակայն լվացարար Մարիամիկն էլ է ծնում: Ոտար մարդկանցով լեցուն, սենյակի մի անկյունում, չլթե վարագույրի հեռեք:

Ծանր է Մարիամիկի դրությունը: Տնըոցները աշխատում է բարձի միջոցով անխելի դարձնել: Հարեանները բոլորը բանվոր մարդիկ են, լավ չէ նըրանց զրկել քնից և խել նրանց միակ հանգիստը: Առաջինից յեկավ տառամերը, (տնական մանկաբար-

ձուռի): Նորածնին լողացրեց, փաթաթեց և շտապեց ուրիշ ծննդկանի մոտ:

Պատկած է այժմ Մարիամը սենյակում մենակ: Դիտում է յերեխային: Վարձան վտիտ է, նիհար, խոր շոմած... Իսկ աչքերը, կարծես, հանդիմանում են մորը ու այնպես թախծոտ հարցնում. — «Ինչո՞ւ դու ինձ ծնեցիր»: Նայում է նրան Մարիամիկը ու ինքը լուռ և անլսելի լալիս է...

Ծնեց նաև աղախին Մարիամը, քաղաքի խուլ ու հեռ ընկած մի փողոցի պատի տակ:

Դիմեց ու խնդրեց ծննդաբերական տները, բայց աղաւ տեղ չըկար: Ուրիշ տեղեր բաղխեց—չը վերցրին. ինչվոր թղթեր պահանջեցին:

Ծնեց ու առաջ քայլեց, Գնում է—որորվում նորածին մանկանը շալի մեջ և փաթաթել: Ո՞ւր, — վուչ մի տեղ:

Մտաբերեց մութ գետակը, գետի խորությունը՝ ձգող և սարսուռ ազդող:

Առափոտյան վոստիկանները գետից հանեցին խեղդված կնոջ:

Այսպես է հարգվում «մայրը» բուրժուական հասարակության մեջ:

Ներկարարուհի—Մարիամի երեխան աշխարհ յեկավ մեռած: Հարազատ մոր շնչառության միջոցով դեռ արգանդում նա գոլորշիներից թռնաւորել էր:

Ծննդաբերությունը շատ դժվար էր: Ինքը ներկարարուհին քիչ մնաց գնար այն աշխարհ:

Սակայն հետեյալ որը, յերեկոյան դեմ, նա արդեն վոտի վրա էր. համարում է, մաքրում է, յեփում է: Հապա ի՞նչպես անեւ Ներկարարուհի Մարիամի փոխարեն հիմա տունը կը հավաքի և տնտեսությունը կարգի կը բերի: Երեխաներին հիմա կը կերակրի: Տիրուհի

Մարիամիկի համար իհարկե լավ է ինն որ պառկել անկողնում, ինչպես վոր պատվիրել են բժիշկները, յերբ շուրջը պարում ե ծառայողների մի ամբողջ խումբ:

Ի՞նչ անենք, վոր ներկարարհուհի Մարիամը ծննդաբերությունից անմիջապես հետո աշխատանք կատարելով, կանացի ծանր հիվանդություն ստացավ ու իրան հաշմանդամ դարձրեց:

Ո՞վ ե խնամողը բանվորուհի ծննդկանին: Ո՞վ ե վերցնողը նրա ուսերից ծանր և ուժից վեր հոգսը:

«Սրբազան մայրություն» գոյություն ունի միայն տիրուհի Մարիամիկների համար:

VI.

ՄԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ԽԱՂԸ.

Տիրուհի Մարիամիկի համար մայրությունը ուրախություն ու տոն ե:

Լույս, մարտը մանկանոցում մեծանում ե պարոն գործարանատիրոջ ժառանգը, բժշկների հսկողությամբ աովորեցրած դայակների խնամքի տակ:

Յեթե, իրեն, տիրուհի Մարիամիկի, կրծքի կաթը չի բավականանում, կամ նա չի ցանկանում իր «մարմնի ձեռ» փշացնել,— ծծմայր կը գտնեն:

Կըզվարճանամանկան հետ տիրուհի Մարիամիկը ու կը գնա շրջելու հյուր, խանութները, թատրոններ ու պարահանդեսներ...

Տիրուհի Մարիամիկի մանկիկը ունի խնամողներ, նրա համար մայրությունը աոն ե և զվարճություն:

Բանվորուհի—Մարիամիկների համար, ներկարարուհի, լվացարարների, ջուլհակուհիների բանվոր դասակարգի, հարյուրավոր—հազարավոր մայրերի համար —մայրությունը ծանր խաչ ե:

Սուլում ե գործարանի սուլոցը, կանչում ե աշխատանքի: Իսկ մանկիկը ճշում ե, լալիս. ինչպե՞ս թողնել նրան: Ո՞ւր հանձնել:

Բանվորուհի մայրը իր կաթը կթում ե ծծակի մեջ, երեխային հանձնում ե պառավ հարևանուհուն, կամ իր մանկահասակ աղջկանը: Գնում ե բանելու: Սակայն յերկխայի հոգսը կրծում ու մաշում ե նրա սիրտը... Մանկահասակ քույրիկը իր բարության շնորհիվ, կամ չը հասկանալով յերեխային աթիր (каша) կուտեցնի, կամ բերանը հաց կը խոթի:

Տիրուհի Մարիամիկի մանուկը որեցոր լավանում ե: Շաքարի պես—սպիտակ ե, խնձորի պես վարդագույն ե ե կայտառ:

Գործարանի բանվորուհու, լվացքարանի տրհեստավորուհու յերեխան որեցոր նիհարում ե: Գիշերները վտանքը կծկում ե, վռնվում ե ու լալիս: Գալիս ե բժիշկը ու հայհոյում ե. —

«Ինչո՞ւ ծիծ չեք տվել: Ինչո՞ւ յեք խելքներդ փշած ամեն մի հիմար բան ուտեցրել: Այժմ, յեթե յերեխան մեռնի, դուք եք մեղավորը»:

Չեն արդարանում հարյուրավոր—հազարավոր բանվորուհի մայրեր: Կանգնած են գլխիկոր ու ծածուկ սրբում են արցունքները:

Միթե ամեն ինչ կասվի բժշկին: Միթե կը հավատա, կը հասկանա:

VII

ՄԵՌՆՈՒՄ ԵՆ ՃԱՆՃԵՐԻ ՊԵՍ

Ու մեռնում են մանկիկները—վարձու բանվորների յերեխաները,—մեռնում են ճանճերի պես...

Ռուսաստանում ամեն տարի մեռնում են մի

միլիոնից ավելի մանուկներ մենչև մի տարեկան հասակը:

Միլիոն մանուկների գերեզման թմբիկներ: Միլիոն վշտահար, սրտամորմոք մայրեր: Ուն յերեխանց և հավաքում գերաճողովոր մահի, դուրս գալով դարնանային ծաղիկները—մանուկ կեանքերը հնձելու: Պարզ և, իհարկե, մահը ամենից քիչ իր հունձը հավաքում և հարուստների բնակարաններում:

Այնտեղ, ուր մանկիկը ապրում է տաք ու խնամքով, ուր նրա սնունդը մոր կամ վարձու ծծմոր կաթն է, այնտեղ աճում ու առողջանում են յերեխաները:

Արքայական ընտանիքներում 100 նորածիններից մեկնում են 6-7 փոքրիկներ: Բանվորների ընտանիքներում՝ 30-45 նորածիններ:

Այն բոլոր յերկրներում, ուր կապիտալիստներն են տերն ու տիրականը, իսկ բանվոր դասակարգը տառապում և չքավորության մեջ ու վաճառում իր բանվորական ձեռքերը—մեռնում են շատ մանկիկներ:

Բայց ամենից շատ յերեխաներ և հնձում մահը Ռուսաստանում: Յուրաքանչյուր 100 նորածիններից մեկն էն կենդանի:

Նորվեգիայում — — — 93 մանկիկ

Չվիցերիայում — — — 89 —

Անգլիայում և Ֆինլանդիայում — 88 —

Ֆրանսիայում — — — 86 —

Ավստրիայում և Հունգարիայում — 80 —

Ռուսաստանում — — — 72 մանկիկ:

Սակայն Ռուսաստանում կան տեղեր, կան նահանգներ, առանձնապես այն տեղերը, ուր շատ զործարաններ կան, փորտեղ 100 յերեխաներից մեկնում են 54-ը... Մեծ քաղաքների այն թաղամասերում, ուր ապրում են հարուստները—100 նորածիններից մեկ-

նում են 8-9, իսկ բանվորական թաղամասերում՝ 30-31...

Ինչո՞ւ յեն այսքան մեռնում բանվորների, պրոլետարների յերեխաները:

Վորպեսդի յերեխան մեծանա առողջ, ամուր և ուժեղ՝ նրան հարկավոր է. մաքուր ուղ, ջերմություն, արև, մաքրություն, զգուշ և ուշադիր խնամք: Նրան հարկավոր է—իր մոր կուրծքը իր քնական սնունդը, վորից նա ամրանում և աճում է:

Բանվորական ընտանիքի վոր յերեխան ունի այն ամենը ինչ թվիցինք:

Ուստի անտես մահը իր հաստատուն և ամուր բույնն է հյուսում բանվորական ընտանիքներում, ուր չքավորության շնորհիվ թագավորում է կուտակումն ու խոնավությունը, ուր արևի ճառագայթները չեն թափանցում նկուղները, վորովհետև ուր սովորաբար անմաքուր է, բանվոր դասի մայրերը հնարավորություն չունեն կատարելու իրենց սրբազան պարտականու թյունը՝ հոգալու ինչպես հարկավոր է իրենց մանկիկներին մասին:

Գիտությունը ապացուցել է, վոր յերեխաների ամենավտանգավոր թշնամին «արհեստական սնունդն է», այսինքն՝ յերը յերեխան զրկվում է մոր կաթից:

Կովի կաթով կերակրվող յերեխաները 5 անգամ ավելի են մեռնում, քան մորկաթով կերակրվողները: Յեթե նորածիններին չեն կերակրում կովի, կաթով, այլ ուրիշ հաղար ու մի ուտելիքներով, ապա այս դեպքում 15 անգամ ավելի յեն մեռնում:

Իսկ բանվորունին ինչպես կարող է ինքը կերակրել յերեխաներին, յերը աշխատում է տնից դուրս, գործարանում, արհեստանոցում: Դեռ լավ է, յեթե կովի կաթի համար փող հասցնի: Այդ ել սակայն միշտ

չի լինում... Դե ինչ կաթ պիտի տան կաթնավաճառները բանվորուհի-մորը. — կապիճը ջրի մեջ հալեցրած:

Դրանից ե վոր հարյուր մեռնող յերեխաներից 60-ը ստամոքսի հիվանդությունից են կործանվում:

Հապա քանի՞սն են, վոր վոչնչանում են յերկրորդ պատճառից, «անկենսունակությունից» ինչպես ըփշկներն են ասում: Այդ ի՞նչ ե նշանակում: Կամ մոր կատարած ծանր աշխատանքի պատճառով յերեխան վաղածին ե լինում, կամ դեռ իր արգանդում մայրը փսասում ե յերեխային գործարանի թունավոր գոթըշիներով: Մէթե իրապես, կարող ե բանվոր դասակարգի կիներ իր մայրական պարտականությունը կատարել:

VIII.

ՎԱՐՉՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆ ՈՒ ՄԱՅՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կարժամանակ, վորից շատ չենք հեռացել, ե վորը դեռ հիշում են մեր տատերը, յերբ կիներ գիտե՜ր ու կատարում եր միայն տնային աշխատանք՝ տնտեսությունը, իր տանը յեղած արհեստը:

Այն ժամանակն ել չքավոր դասի կանայք անգործ չեյին նստած. կատարում եյին տնային ծանր աշխատանք, յեփել—թափել, լվանալ, կարել—կաթկատել ու գործել, կաավ պատրաստել ու սպիտակեցնել, բանջարանոցումն ու դաշտումն աշխատել:

Սակայն այն ժամանակն էլ կնոջ աշխատանքը յերբեք չե՜ր բաժանում նրան որորոցից, գործարանի հաստ պատերը չեյին զատում նրան իր մանրիկ յերեխաներից... Ինչ ել վոր չլինե՜ր՝ մանկիկը քնում եր նրա ձեռքերին:

Բայց ժամանակները փոփոխեցին: Աճեցին գոր-

ծարանները, Աղքատությունը բշտում էր կնոջը տնից, գործարանը նրան քաշում էր դեպի իր յերկաթե ճանկերը: Իսկ յերբ գործարանի դուռը շրխկալով փակվում է կնոջ հետևից, նրան մնում էր միայն հրաժեշտ առաջ մայրությանը:

Ինչեք չի անում վարձու աշխատանքը կնոջ ներկա ու ապագա մոր հետ:

Ինչ կերպ ասես վոր չի խեղում կին—մորը տներերի համար կատարած աշխատանքը: Յեթե նա ամբողջ որը չըխչըխկացնում է կարի մեքենան, ապա ստանում է արգանդի ծանր հիվանդություն, յերբ նա բանում է ջուլահանոցում, կամ մանկու գործարանում, ճննապակու արդյունաբերական գործարանում, ռետինի, լուցկու, քիմիական գործարաններում,—վրտանգավոր գոլորշիների ու թուխավոր իրերի մոտիկությունը ազդում ու թուխավորում են վնչ միայն նրան այլ դեռ ևս սաղմային վիճակում գտնվող նրա մանկանը: Յեթե նա գործ աւնի արճճի ու սնգիկի հետ, ապա դառնում է անպտղաբեր կամ ծնում է մեռած յերեխաներ և յեթե նա աշխատում է ծխախոտի զանազան գործարաններում ու շնչում է ծխախոտի թույնը, նա կործանում է յերեխային՝ թուխավորում է իր կաթով: Հղի վիճակում, քաշելով ու կրելով ուժից վեր ծանրություններ, որվա կեսը կանգնելով դադգահներին ու սեղանների առջև, կամ լինելով աղախին՝ տիրուհու հրամանով սանդուխքներից վայր ու վեր գալով, նա սպանում, այլանդակում է յերեխային:

Չկա մի այնպիսի կեղտոտ, քնասակար աշխատանք, վոր այժմ չկատարեյին վարձու բանվորուհիները, չկա այնպիսի մի արհեստ, ուր չը հանդիպենք հղի կամ ծրծ օվող մայրերի:

Վարձու աշխատանքը, այն պայմաններում, ինչ պայմաններում, վոր կատարում ե բանվորուհին, մայրության գեղեզմանն է:

IX

ՎՈՐՆ Ե ՅԵԼՔԸ

Արժեք արդյոք բանվորուհուն յերեխաներ՝ ունենալ, յերբ նրանք ծնվում են հաշմ (սախատ), կամ վաղածին, յերբ մեռնում են վորպես ճանճեր: Արժեք արդյոք, վոր բանվորուհին կրե մայրական բոլոր տանջանքները, լերբ միյննույն ե, նա սփալված ե իր զավակին «անխնամ» թողնելու ծնված որեց, յերբ նա հնարավորություն չունի կատարելու իր պարտականությունը, դաստիարակելու յերեխային, հոգալու նրա մասին այնպես, ինչպես ինքը կցանկանար, նրան մարդ դարձնելու նպատակով: Ավելի լավ չե՞ հրաժարվել մայրությունից:

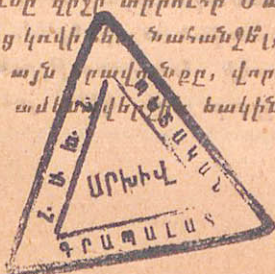
Շատ բանվորուհիներ զգուշանում են հղիանալուց:

Ուժերեց վեր ե դառնում մայրության խաչը:

Բայց միթե բանվոր դասակարգի կինը իրեն պիտի զրկի նաև այդ վերջին ուրախությունից:

Միթե միայն այն պատճառով, վոր կյանքը առանց այդ ել վիրավորել ե նրանց, վոր չբանվորությունը հանգիստ չի տալիս, վոր գործարանը քամում ե նրանց ուժերը, բանվորուհին պիտի հրաժարվի նաև մայրական իրավունքից ու մայրական ամբողջ յերջանկությունը զիջի տիրուհի Մարիամիկներին:

Առանց կովի մեջ հահանջել, չաշխատել վերապահելու իրան այն րավորները, վոր բնությունը տվել ե նույնիսկ ամենավերջին եակին, անբան գաղանին:

Մթթե ուրիշ յեւք չըկա:

Բ'հարկե, կա:

Միայն թե դեռ ամեն մի բանվորունի այդ չը-
գիտե:

X

ԻՆՉՊԵՍ ԿԱՐՈՂ Ե ԱՅՌ ԼԻՆԵԼ:

Պատկերացնենք հիմա մի հասարակություն,
ժողովուրդ, պետություն, ուր այլևս չկան տիրուհի
Մարիամիկներ, չկան և լվացարարուհի Մարիա-
միկներ: Զկան ճրիակերներ, քայց չկան նաև վար-
ձու բանվորներ: Բոլոր մարդիկ հավասար աշխատում
են, իսկ նրանց համար հասարակությունը, պետու-
թյունը հողում են ու թեթեւացնում նրանց կյանքի
պայմանները:

Զիշտ այնպես, ինչպես տիրուհի Մարիամիկների
մասին մտածում ու հոգ են տանում նրանց ազգա-
կանները, այդպես էլ մեզ պատկերացրած հասարա-
կությունը, վորպես մի համերաշխ մեծ ընտանիք՝ հոգ
կը տանի ավելի թույլերի—կանանց ու յերեխաների
մասին:

Յերբ Մարիամիկը (վնչ տիրուհի և վնչ եւ բան-
վորուհի, այլ պարզապես՝ քաղաքացուհի) կը հղիանա,
նա այլևս չի սարսափի, թե ի՞նչ և պատահելու իր և
իր յերեխայի հետ:

Հասարակությունը՝ մեծ համերաշխ—ընտանիքը՝
ամեն հոգատարություն վերցնում և իր վրա:

Մարիամիկի տրամադրության տակ կգտնվի ա-
պաստարանը—շրջապատված այգիներով, ծաղկանոց-
ներով ու ամեն տեսակի հարմարություններով, մի
տուն, ուր յուրաքանչյուր հղի կին, յուրաքանչյուր

Տննդարեր, յուրաքանչյուր ծիծ տվող մայր, իր կյանքը կանցնի ուրախ, առողջ և հարմարություններով:

Այս հասարակության ընտանիքում բժիշկների հոգատարությունը կայանում է վնչ միայն նրանում, վոր կարողանան մոր ու նորածնի առողջությունը պահպանել, այլ նաև նրանում, վոր թեթեւացնեն կրնոջ յերկունքի տանջանքները:

Գիտությունը քայլում է առաջ, գիտությունը այստեղ ևս կոգնե: Յերբ մանկիկը կը ժրե, կամրանա՝ մայրը կվերադառնա իր տունը, իր սովորական կյանքին վորպեսզի կարողանա իր բաժին աշխատանքը կատարել մեծ ընտանիք—հասարակության ոգտին:

Բայց այնուհետև ել նա չի տանջվի մանկան համար: Հասարակությունը այստեղ ել հասնում է ոգտության, մանկանոցներում, դաղութներում, մանկապարտեզներում և դպրոցներում յերեխաները կմեծանան փորձված դայակների հսկողության ներքո: Յերբ մայրը ցանկանա,—յերեխաները միշտ իրեն հետ կը լինեն:

Իսկ յեթե նա ժամանակ չունի, նա գիտե վոր յերեխան վատահելի մարդկանց ձեռքին է:

Այլևս չի լինի մայրության ծանր խաչը: Յուրաքանչյուր կնոջ կը մնա միայն այն ուրախությունը, միայն մայրական մեծ յերջանկությունը, վորից հիմա ոգտվում են միայն տիրուհի Մարիամիկները:

Բայց արդոյք յերազ չե՞ այդպիսի հասարակարդը: Կմըող եւ այդ լինել:

Ժողովուրդների տնտեսությունը, հասարակական ու պետական կյանքի պատմությունը ցույց են տալիս, վոր այդպիսի հասարակություն պիտի լինի և կը լինի, թեկուզ ինչքան ել դիմադրեն հարուստ—կապիտալիստները, գործարանատերերը, կալվածատերերը,

սեփականատերերը՝ այնուամենայնիվ «հեքիաթը» կատարվելու յե, դառնալու յե իրողություն:

Այդ «իրողության» համար այժմ ել ամբողջ աշխարհում բանվոր դասակարգը պայքարում է: Յեվ յեթե դեռ հեռու յենք այն ժամանակից, յերբ հասարակությունը լինելու յե մի համերաշխ ընտանիք, յեթե դեռ սրանից հետո շատ կոիվներ ու զոհեր ենք տալու, այնուամենայնիվ հաստատ է այն, վոր արդեն այժմ ուրիշ յնվերներում բանվորները շատ բան են ձեռք բերել:

Բանվորներն ու բանվորուհիները ջանում են, չարչարվում են որենքներով և ամեն կերպ թեթեւացնելու բանվորուհու մայրության խաչը:

XI

ԻՆՉ ԿԱՐՈՂ Ե ԱՆԵԼ ՈՐԵՆՔԸ:

Նախ՝ ինչ կարող են անել ու ինչի՞ն են ձգտում բոլոր յերկրների բանվորներն ու բանվորուհիները. — այդ այն է՝ ստիպել պահպանելու բանվորուհի մորը:

Քանի վոր աղքատությունը և անապահով վիճակը ըշում են կնոջը դեպի վարձու աշխատանքը, քանի վոր տարեց-տարի աճում է վարձու կանանց, բանվորուհիների թիվը, զոհե պիտի անել այնպես, վոր վարձու աշխատանքը չը դառնա մայրության գեղեցկացի:

Որենքը պիտի միջամտե, որենքը պիտի ոգնե կնոջը՝ համաձայնեցնելու իրար մայրությունն ու աշխատանքը:

Բոլոր յերկրների բանվորներն ու բանվորուհիները պահանջում են բոլորովին արգելել կանանց և անչափահասների դիշերային աշխատանքը:

Ութ ժամյա բանվորական որ՝ վարձով աշխատող բոլոր բանվորների համար, արգելել 16 տարեկանից փոքր յերեխաներին վերցնելու աշխատանքի: Իսկ անհափաճ աղջիկներին, վորոնք 16 տարեկանից մեծ են, թույլ տալ բանելու միայն կես որ: Այս պահանջը կարևոր է ապագա մայրերի համար, 16—18 տարին կնոջ կյանքի վճռական տարիներն են, այս շրջաններումն է աղջիկը ամրանում, ձևակերպվում, դարգանում վորպես կին: Յեթե այդ տարիներում խլենք նրա ուշժը՝ ապա ընդմիշտ նա վտանգված ու զրկված կը լինի առողջ մայրությունից:

Որենքը պիտի խստորին հետևի, վորպեսզի աշխատանքի ու արհեստանոցի պայմանները չփխսան կնոջ առողջութիւնը.— ապրանք պատրաստելու վտանգավոր միջոցները պիտի կամ փոխարինվին վոչ վնասակարի, կամ բոլորովին արգելվեն ծանր աշխատանքները (ծանրություններ քաշելը, դազգահների մոտ աշխատելը և այլն) թեթևացնել մեքենաների միջոցով, արհեստանոցները պահել մաքուր ու կանոնավոր, վոչ պիտի անտանելի շոգ լինի և վոչ ել՝ անխիղճ ցուրտ, մաքուր պիտի պահել ճաշարանները, լվացքարանները և մյուս այլ կարևոր տեղերը: Այդ բոլորը կարելի է ունենալն, ցուցադրած որինակելի գործարաններում այդ բոլոր.— արդեն կատարված է, սակայն գործարանատերերը ժլատ են: Բոլոր «մեռած» հարմարությունները, կատարելագործությունները թանկ արժեն, իսկ մարդկային կյանքը այնպես արժան է... Անչափ կարեւոր է նույնպես, վոր որենքը ամենուրեք, ուր հարավոր է, պահանջեր աշխատող կանանց համար նստելու հարմարություններ: Նաև այն, վոր նշանակեր զգալի տուգանք այն գործարանատերերին, վորոնք կը խախտեն որենքը:

Պիտի նշանակվի հսկողութիւն, վոր որենքի բոլոր կետերը գործադրվին, ուստի չը պիտի բավարարվի միայն գործարանի վերատեսչով, այլ պահմանել նաև բանվորներին ընտրված ներկայացուցչութիւն:

XII.

ՄԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բացի վերոհիշյալ կետերը, որենքը պարտավոր ե պահպանելու և մօրը:

Այժմ մեզանում, խորհուրդների որենքով, բանվորունին ծննդաբերության ժամանակ չորս ամիս արձակուրդի իրավունք ունի:

Գիւրմանիայում, Ֆրանսիայում և Չվիցերիայում, որինակ— ծննդաբերը իրավունք ունի արտակարգ ստանալու նախ քան ծնելը ու ծննդից հետո ընդամենը ութ շաբաթ, առանց իր տեղից զրկվելու:

Բայց հասկանալի ե, վոր այդ ժամանակամիջոցը քիչ ե:

Բանվորական կուսակցութիւնը պահանջում ե. ծննդաբերին տալ արտակարգ 2 ամիս մինչև ծնելը և 2 ամիս ծնելուց հետո, ընդամենը՝ 4 ամիս հանգստութիւն, ինչպես վոր ե այժմս խորհրդային յերկրներում:

Բացի այս, որենքը պիտի պահանջե, վոր յուրաքանչյուր ծիծ ազող մօրը բանվորական որվա ընթացքում ընդմիջում տրվի յերեխային կերակրելու համար: Նման պահանջներ արդեն գոյութիւն ունին Իտալիայի և Սպանիայի որենսդրության մեջ:

Որենքը պարտավոր ե պահանջել բանալու գործորաններին և արհեստանոցներին կից տաք մանկանոցներ՝ բնակարաններ, ուր կարելի կը լինի կերակրել ծծկեր յերեխաներին իրանց հարազատ մօր կրծքով:

XIII.

ՄԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բավական չե, յերբ որեւոր պահանջում ե բանավորուհի— մօրը արգելել աշխատելու։ Հասարարակությունը, պետությունը պարտավոր են այդ ժամանակաշրջանում ապահովել կնոջը։

Լաւ «հանգիստ» կը լինիր բանվորուհի—մօր համար, յեթե նրան ուղղակի արգելեյին 4 ամիս վատակելու՝ իր և իր յերեխային կերակրելու համար։ Այդ կը նշանակեր դատապարտել կնոջը սովամահութեան։

Բանվորուհու աշխատանքի պահպանութիւնը պիտի կցել նաև մայրութեան ապահովութիւնը պետութեան հաշվին։

Մայրութեան նման ապահովութիւն կամ ապահովագրումն արդեն հաստատված ե 14 յերկրներում։ Գերմանիայում, Ավստրիայում, Հունգարիայում, Լյուքսեմբուրգում, Անգլիայում, Իտալիայում, Ֆրանսիայում, Ավստրալիայում, Նորվեգիայում, Սերբիայում, Ռումանիայում, Բոսնիա-Հերցեգովինայում և Պորտուգալիին յերկրներում։

Տասն և մեկ յերկրներում բանվորուհիները ապահովագրված են ապահովագրական դրամարկղներում, ուստի յուրաքանչյուր շաբաթ մուծում են իրանց վրձարը։ Մենդաբերութեան ժամանակ կնոջը տրվում ե ոժանդակութիւն դրամարկղից փողով (տարբեր յերկրներում տարբեր քանակութեամբ, բայց վնչ մի տեղ յերբեք աշխատավարձից բարձր չի տրվում) նաև բժշկի ու մանկաբարձուհու ոգնութիւն։

Իտալիայում բանվորուհին ապահովագրված ե առանձին մայրութեան դրամարկղներում, ուր վճար-

ներ մոծում են՝ ինքը բանվորուհին, ձեռնարկության տերը և լրացուցիչ վճարը մոցվում և պետութայն կողմից: Այնուամենայնիվ, այստեղ եւ ապահովագրության ծանրությունը կրում և բանվորուհին: Փրանսիայում ու Ավստրալիայում բանվորուհին պոչ մի վճար չի մոցնում դրամարկղը: Այդ յերկրներում յուրաքանչյուր անապահով մայր՝ լինի նա ամուսնացած կամ վոչ ամուսնացած, պետությունից ստանում և ոգնություն. — Փրանսիայում 8 շաբաթվա համար ստանում են 20 — 50 կոպ. որական, յերբեմն նույնիսկ ավելի, դրանից դուրս բժշկի ու մանկաբարձու ոգնություն, իսկ Ավստրալիայում 30 ուր. միանվագ նպաստ: Փրանսիայում դրանից դուրս գործը կազմակերպված և այնպես, վոր յուրաքանչյուր ծնողաբերի մոտ հաճախում և «փոխարինող տանտիկին»: Ընդհանրապես դա լինում և ծնողաբերի հարևան-ընկերուհիներից մեկը, վորն արդեն անցած և լինում ձրի դասընթացքը, թե ինչպես պիտի խնամել ծնողաբերին և նորածնին: Նա ամեն որ գալիս և, քանի դեռ ծնողաբերին հրամայված և պառկած մնալ, հավաքում և բնակարանը, յեփում կերակուր, խնամում մանկանը և այդ աշխատանքի համար նրան վճարում են դրամարկղից: Փրանսիայում, Զվիցերիայում, Գերմանիայում և Ռումանիայում ապահովագրական դրամարկղից նպաստ են ստանում նաև ծիծ օվող մայրեր: Այսպիսով արդեն արվում են մայրության ապահովության առաջին քայլերը:

XIV

Ի՞նչ են ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԸ

Սակայն հասկանալի չե, վոր այդ դեռ շատ քիչ է: Բանվոր դասակարգը աշխատում և ձեռք բերել

այնպիսի մի վիճակ, վոր մայրության ամբողջ ծան-
րությունը վերացվի կնոջ թույլ ուսերից և փոխա-
դրվի հասարակության վրա, վորպեսզի որեքն ու պե-
տությունը թեթևացնեն կնոջ ամենադառն հոգսը՝
նյութականը — դրամականը:

Թեև բանվոր դասակարգը գիտե և այն, թե մոր
ու մանկան հոգատարությունը իր վրա կը վերցնի
միայն նոր հասարակությունը՝ հավերաւս, մեծ բնա-
նիք, վորի մասին մենք պատմեցինք վերևում, բայց
այժմ եւ արդեն կարելի ե ձեռք բերել բանվորուհի
մոր վիճակի թեթևացումն:

Շատ բան յե ձեռք բերված, մնում ե միայն շա-
րունակել կռիվը, միահամուռ ուժերով՝ ավելին ստա-
նալու համար:

Ամեն յերկրներում բանվորական կուսակցու-
թյունը պահանջում ե վոր մայրության ապահովա-
գրությունը տարածվի անխտիր բոլոր կանանց վրա,
ով ել վոր նրանք լինեն — բանվորուհի թե աղախին,
արհեստավորուհի թե գեղջկուհի:

Նպաստ պիտի տրվի ծննդաբերությունից առաջ
և հետո ընդամենը 16 շաբաթ: Սակայն նպաստը պի-
տի շարունակվի այն դեպքում, յեթե բժիշկը գտնի,
վոր մայրը դեռ չի կազդուրվել, կամ մանկիկը դեռ
բավականին չի ժքել:

Կինը նպաստ պիտի ստանա նույնիսկ այն ժա-
մանակ, յերբ յերեխան մեռնում ե ծնվելուց մի քանի
որ հետո, կամ յեթե ծնունդը վաղաժամ ե լինում,
վորպեսզի մայրը հնարավորություն ունենա կազդուր-
վելու:

Տրվելիք նպաստը պիտի մեկ ու կես անգամ ա-
վելի լինի բանվորուհու աշխատավարձից: Իսկ յեթե
նպաստը տրվում ե այնպիսի կնոջ, վորը վարձով չի

քանուժ, պիտի վերցնել այդ վայրերում աշխատող կանանց աշխատավարձի միջին չափը և ավելացնել մեկ ու կես անգամ:

Անչափ կարևոր և որենսդրության մեջ նշանակել հետևյալը:

Վոչ մի պայմանով ոժանդակությունը չը պիտի լինի մեծ քաղաքներում մի ուրիշ, իսկ փոքր քաղաքներում ու գյուղերում 75 կ. պակաս որեկան: Հակառակ դեպքում քիչ աշխատավարձ ստացող մայրը որինակ որեկան 30 կ. ստացողը՝ ընդամենը պիտի ստանա 45 կոպ. (մեկ ու կես անգամ ավելի աշխատավարձից): Սակայն միթե հնարավոր և վոր մայրը 45 կոպեկով ձեռք բերի բոլորը ինչ անհրաժեշտ և իր և մանկան առողջության ու ապրուստի համար: Ծիծ տվող մայրը նույնպես նպաստ պիտի ստանա ու ժանդակության զրամակցից կրճով կերակրելու ամբողջ ժամանակվա ընթացքում, փոչ պակաս 9-ը ամսից: Նպաստի քանանը կարող և կողմել աշխատավարձի թեկուզ կեսը:

Նպաստը պիտի տրվի մայրերին յերկու նվազ. ծննդաբերությունից առաջ ու հետո և ուղղակի իրեն՝ մոր ձեռքը պիտի հանձնել, կամ այն անձնավորությանը, վորին նա իր փոխարեն վստահել և ստանալու այդ նպաստը:

Ծննդկանին ապահոված պիտի լինի բժշկի ու մանկաբարձուհու ձրի ոգնությունը, նա պիտի ունենա ձրի հսկողություն ու խնամք և բացի այդ պիտի ըստանա «փոխարինող տանտիկնոջ» ոգնությունը, ի՛չ պես այդ տեղի ունի Ֆրանսիայում, մասամբ Գերմանիայում և Անգլիայում:

Իրենցից, բանվորներից ընտրված հսկողություն

պիտի նշանակված լինի, թե արդյոք որենքի բոլոր կետերն են, ճշտությամբ իրագործվում ծննդաբերը արդյոք ստացել է այն ամենը, ինչ որինքով իրավունք ունի ստանալու:

Որենքով ծննդաբերն ու իրանց կրծքով կերակրող մայրերը պիտի իրավունք ունենան ստանալու քաղաքային կամ գավառական ինքնավարության դրամարկից ձրի կաթ և նսրածնի համար՝ լրիվ սժիտ:

Բանվորական կուսակցությունը պահանջում է նույնպես, վոր քաղաքը, գավառը կամ ապահովագրական դրամարկչները գործարաններին կից քաղաքի, գավառի ու գործարանատիրոջ հաշվին հիմնեն մսուրներ (ясли) ծնկերների համար հարմար տեղերում, վոր պեսզի յուրաքանչյուր կերակրող բանվորուհի հնարավորություն ունենա գնալու կերակրելու իր զավակին՝ որենքի հիման վրա տված ընդմիջումի ժամանակ:

Մսուրների գործերը պիտի վարեն վնչ թե տիկնայք-բարեգործուհիները, այլ իրենք՝ բանվորուհի մայրերը:

Քաղաքը, գավառը կամ ապահովագրական դրամարկչները պարտավոր են հիմնելու իրենց հաշվին բավականին թվով՝ 1. ծննդաբերական ապաստարաններ, 2. մենակյաց և հաճախ անգործ հղի կամ կերակրող մայրերի համար ապաստարաններ, 3. ձրի բժշկական ոգնություն հատկապես յերեխաների և մայրերի համար, վորպեսզի բժիշկը կարողանա հետեւել հղիության ընթացքին, խորհուրդներ, ցուցմուքներ տալ կերակրող մորը՝ յերեխային խնամելու կանոնների առթիվ: 4. Կլինիկաներ (համալսարանին կից բժշկանոցներ) հիվանդ յերեխաների համար, վորպիսին հիմնել է «Բանվորուհիների Լիգան» Անգլիայում:

5. մանկապարտեզներ, ուր մայրերը կպահեն իրենց 2—5 տարեկան յերեխաներին, քանի դեռ իրենք աշխատում են: Հիմա մայրը վերադառնում է աշխատանքից հոգնած, հյուժված, նրան հարկավոր է հանգիստ, դադար, բայց այստեղ մանկիկները մնում են քաղցած, անվառ ու թափթփված... Անմիջապես լծվիր նորից աշխատանքի: Բայց բոլորովին այլ է, յերբ մայրը վերջացնելով աշխատանքը կմտնի մանկապարտեզ յերեխաների հետևից, յերեխաները կուշտ, մաքուր, ուրախ՝ «հետաքրքիր» նորություններով զնում են մոր հետ ճրտատալով: Ավելի մեծերը ոգնում են մորը տնտեսության գործերում. մանկապարտեզում այդ ել են սովորեցնում, և նրանք ել պարծենում են իրանց նոր գիտությամբ: 6. Բացի այս բոլորը, քաղաքային ինքնավարութունը պարտավոր է հիմնել յերեխայերին խնամել սովորեցնելու ձրի դասնթացքներ մայրերի և յերիասարգ աղջիկների համար:

Յեղ վերջապես, ձրի ճաշ և նախաճաշ հղի ու ծիծ տվող բանվորուհիների համար:

Բայց այս բոլոր միջոցները չը պիտի կրեն «բարեգործության» դառն բնույթ:

Հասարակության յուրաքանչյուր անդամի, կը նշանակե նաև բանվորուհիների իրավունքն և, յուրաքանչյուր քաղաքացու, քաղաքացուհու իրավունքն է՝ պահանջել պետությունից ու հասարակությունից. հոգալու իր քաղաքացիների մասին:

Ապա ինչո՞ւ մարդիկ պետություն ստեղծեցին յեթե վոչ նրա համար, վոր նա հոգա բոլորի բարեկեցության մասին: Ներկայումս յերկրագնդի յերեսին վոչ մի տեղ այդ չը կա, բացի Սորհրդային հանրապետությունները: Մնացած յերկրներում իշխանությունը հարուստների ու սեփականատերերի ձեռքին

և Սակայն բոլոր յերկրների բանվորներն ու բանվորուհիները աշխատում են ձեռք ձգել իշխանությունը վորպեսզի հասարակութունն ու պետութունը իրապես դառնան մի մեծ համերաշխ ընտանիք, ուր բոլոր յերեխաները հավասար են, ուր բոլորի մասին հոգ ետանում ընտանիքը միակերպ: Այն ժամանակ մայրերի վիճակն եւ այլ կը լինի, այն ժամանակ գերանդավոր մահը կը դադարեցնի իր առատ հունձը նորածինների շրջանում:

XV.

ԻՆՉԱԼԻԱ ԱՆԻ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ԲԱՆՎՈՐՈՒՆԻՆ

Ինչպէս ձեռք բերել այդ բոլոր պահանջները, ինչ ե հարկավոր անել:

Հարկավոր է, վոր բանվոր դասակարգի յուրաքանչյուր կին-անդամը, կարդալով այդ գրքույկը, մի կողմ չբաշլի և անտարբեր չմնա, այլ պաշտպանի բանվորական շարժումը, այն շարժումը, վոր մարտունչում է բոլոր վերոհիշյալ պահանջների համար, վորը հին աշխարհից նվաճումներ ե անում՝ կերտելով մի նոր և ավելի լավ ապագա, ուր այլևս չեն լինի մայրական դառն արցունքներ, ուր մայրութեան խաչը կփոխաբերվի կնոջ վեհ հարգանքով և ուրախութեամբ:

Հարկավոր է միայն ասել, «ուշժը միութեան մեջն ես»: Վորքան շատ և շուտ, մենք, բանվորուհիներս մտնենք ու մասնակցենք բանվորական շարժմանը, այնքան ավելի մեծ կլինի մեր ուշժը, այնքան ավելի շուտ ձեռք կբերենք մեր ցանկալին...

Գործը վերաբերում է մեր յերջանկութեանը, մեր յերեխաների կյանքին և ապագային:

ՀՀ Ազգային գրադարան

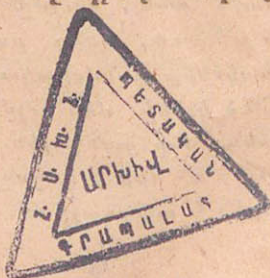

NL0836034

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ I Գործարանի վերառեսչի կինը — Մարիամիկը.

- » II Լվացարար—Մարիամիկը
- » III Աղախին—Մարիամիկը
- » IV Ներկարարունի—Մարիամիկը
- » V Ծննդաբերություն
- » VI Մայրության խաչը
- » VII Մեռնում են ճանճերի պես...
- » VIII Վարձու աշխատանքն ու մայրությունը
- » IX Վճրն ե յելքը
- » X Ի՞նչպես կարող ե լինել
- » XI Ի՞նչ կարող ե անել որենքը
- » XII Մայրության պահպանությունը
- » XIII Մայրության ապահովագրումը
- » XIV Ի՞նչ են պահանջում բանվորները
- » XV Ի՞նչ պիտի անի յուրաքանչյուր բանվորունին

-50-

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0836028

W92

140